ՑՈՒՑԼՈՒՍԱԹ ԱՐԱՐԱՏԻ 1898 Թ. ՅՈՒՆԻՍ.

(Շարունակութիւն)*

ԸՍՏ ՍԱՐԳԻՍ ԵՐԷՑԻ՝ ՄԵԾՆ ՎԱՐԴԱՆԻ ՅՕՐԻՆԱԾ

«ղԱ—ա՜ [illegible]». Ուստի շարաթը ունի երկու խումբ մեծացուցէք. առաջին խումբը որ գտնւում է Սարգսի և այլ հին շարականներում՝ սոքա են.

Բշ. Արարչին արարածոց.
Գշ. Սքանչելի բանին բարձող.
Դշ. Որ խորհրդոցն հայրենի.
Եշ. Ի հայրական ծոցոյ ծագ.
Ուր. Յաճախ աւուրն ուրբաթ.
Շբ. Յարժամ ի հող մահու.

Իսկ երկրորդ խումբը, որ գտնւում է միայն Սարգսի Շարականում՝ են,

Բշ. Եղեմ բանաւոր.
Գշ. Երկինք յերկրի մայր.
Դշ. Լոյսն արարչական.
Եշ. Մայր լուսոյ աստուա.
Ուր. Ով տիրամայր որդ.
Շբ. Աստուածածին ի շնոր.
Զատիկ. Մայր խաչեցելոյն որդ.

արդ՝ թէ այս երկու խմբից ո՞րն է գրել Վարդան, կամ երկուսն էլ ի՞նքն է յօրինել, որ շատ հաւանական չէ, չենք կարող որոշակի մի բան ասել:[1]

Ի լրումն Մեծի Հինգշաբթի «Այսօր կանգնեցաւ» Դ-ի աւելացնում ենք իր երեք կրճատած տները:

«Ե— [illegible]». Համբարձման կանոնի տակ գտնւում է Սարգսի Շարականում այբբենական կարգով յօրինած մի նոր «ըր— [illegible]», որից տարարաղտաբար միայն իբրև նշխար նրա փսմութեան մնացել են Հ. Ձ. Ղ. տները.

«ըն». Համբարձաւ Աստուած արհ.
«Ձ». Հարսն երկնից յերկրէ.
» Ուրախացիր մարիամ քանզի.

Իսկ մի քանի Շարականներում պահուած է և այս մեծացուցէն՝

Անսկիզբն բանն անճառ.

և որովհետև վերջին մեծացուցէս չկայ Սարգսի Շարականում և ինքն Սարգիս խօսում է միայն իր ձեռքում գտնուածների մասին, ցուցէ Վարդանն է գրել Սարգսի յիշած երկու մեծացուցէքը և օրհնութիւնը, որ «Հարսն երկնից» մեծացուցէի հետ իրենց անսակին յատուկ ունին միօրինակ վերջաւորութիւն և սկսւում են «փառորոյ» բառերով:

«Խաչի [illegible]». Օրհնութիւնս գտնւում է միայն Սարգսի Շարականում և գրուած է Վարագայ խաչի «Նշանաւ ամենայաղթ» օրհնութեան տակ:

Ի լրումն այս օրուայ պատշաճի շարականների, աւելացնում ենք նաև իր հետագայ Մանկունքը և երկու Ճաշուքը, որոց հեղինակները ինձ յայտնի չեն.

Դ. Այսաւր ծանեաք զծառն.

---

* տես. «Արարատ» 1898 թ. համար Ե. երես 229.

1. Բազմարդիւնն Հ. Ալիշան իւր պատուական «Սիսուան»-ի մէջ (242) յառաջ բերելով Անաւարզեցի Գրիգոր կաթուղիկոսի գրած ընդհանուր շարականների միայն խորագրերը, Ուստ շարաթու կարգից հայրապետիս է ընծայում Բշ, Գշ, Դշ, օրերի շարականները. բայց թէ կա՞ն նրանց մէջ մեր թուած մեծացուցէներից, մանաւանդ վերջիններից, այս մասին բազմաշխատ Հօր գրուածքից յայտնի չէ երևում.

Ձղ· Արփիական լուսով զարդ·
Ձղ· Քեզ երկրպագեմք որ փառ·

Այլև ի լրումն Գիւտ խաչի սրբենական կարգով յօրինած «Ապաւինեցաք ի խաչ քո» Տէրերկնիցի», աւելացնում ենք ի նախնեաց անտի բերնից կրճատած Զ—Ժ հին տները, և բոլորովին նոր գրած Ը—Ք, որոց ընտիր լեզուն և տաղաչափութիւնը ոչ միայն նման է իւրեն—«Ապաւինեցաք»-ին, այլև Շնորհալու գրած «Այսօր անճառ» և «Նորոգող արեգերաց» երգերին, բայց թէ ո՞վ է աւելացրել վերջին տներս, անգիտելի է մեզ:

«Եւ զգեղարդեանն [illegible]»: Մանկունքս գտնում է միայն Սարգիս երէցի Տարականի մէջ պահուած Վերացման խաչի Ը աւուր հետևեալ նոր Հարցի, Ողորմեայ և Տէրերկնիցի տակ.

«Կանոն ութերորդ աւուրն»·

Յէ· Սրբութիւն սրբոց·[1]
Հ· Ճառագայթ փառաց·
Ա· Որ բարձրոց ես բարձ·
Փ· Աթոռ անեղին և սեղ·
Յէ· Ղ· Իսկ դու պարծանքդ·

որոնք միօրինակ ոճով և բառով ու բանով նման են մանկունքին: Ի լրումն Վերացման խաչի շարականների աւելացնում ենք Բ աւուր «Պատուական զօրութեան» Փ-ից կրճատած իւր երեք տները· և

Գ· աւուր Տյ· Ղ· Քառակերպեան սիթոռ·
Գլ· Ձղ· Օրհնեմք զքեզ փայտ·
Տլ· Ձղ· Ծագումն անճառելի·
Դ· » Տյ· Ղ· Տնկեցար ի յերկրի·
Գլ· Ձղ· Փայտ կենաց զօրութեան·
Գլ· Ձղ· Փայտ կենաց և զարդ·
Ե· » Գլ· Ձղ· Ցահեղ ձայնէն յիսուսի·
Զ· Տյ· Ա· Որ վասն մեր որդի [2]
» Փ· Որ զխաչ քո շնորհեցեր·
Տյ· Ղ· Իսրայելեան բանակին·
Գլ· Ձղ· Այսօր ցնծա եղմն·
Է· » Գլ· Ղ· Ի վեց աւուր երրորդի·
Տլ· Ձղ· Խորհուրդ սուրբ նշանին·

բայց թէ ո՞վ է յօրինել այս ոգեշունչ երգերս, այս մասին չունենք մեր ձեռքին մի հաստատ ապացոյց:

«զՍրբոյն Սարգսի [illegible]»· շարականս գտնում է միայն Սարգիս երէցի Տարականում և ունի իւր մէջ ս· Սարգսի նահատակութեան մասին մի այսպիսի պատմական յիշատակութիւն. «Ճանխ ձշմարիտ և յարանման, յերևեալս ի պարս խորին խորասան, փայլուչ փայլին ի Մազանդարան, ի մաւտ ի քաղաքն որ կոչի տամղան. ի դաշտ ծաղկածին զոր յիշէ Վարդան»:

Արդ՝ թէ շարականս Պատմագրիս գրածը չէ, ինքն բառ ինքեան հասկանալի է. վասն զի նա չէր կարող ասել իւր համար—«ի դաշտ ծաղկածին զոր յիշէ Վարդան». բայց ո՞վ է այս Վարդանը, որ Սարգիս երէցը շփոթել է Պատմագրիս հետ. թերևս «Վարդան Բարձրբերդցի վարդապետ.. զի սխալէին ոմք զմեծ վարդապետն Վարդան՝ զհեղինակ պատմութեան.. ընդ սմա շփոթէին. զի նա Արևելցի է և ✠ յամի 1271. իսկ սա է Բարձրբերդցին, որ և յամի 1286 կոչէր զինքն աշակերտ (Յովհաննու) Արքայեղբօրն» (Տես. Սիսուան. 149):

Բայց և այնպէս ի գրոցս մեր ընթերցողների կդնենք անծանօթ շարականս իւր կարգում, աւելացնելով Ս· Սարգսի մի անծանօթ Ղ-ը, որի գլխատառերը կարդացւում են —[illegible]. Նրա նոր Ը, Ա, Փ, Ղ, և Ձղ· ոռոց տան գլխագրերը կարդացւում են —[illegible] Սարգիս (բացի Ձղ-ից)· և Յովհաննէս Գառնեցու մի կառը շարականը, որի գլխատառերը կարդացւում են — [illegible]: Իսկ չենք կրկնել միւսանգամ

Ս· Սարգսի· Օրհ· Ամենասուրբ երրորդութեան·
Առաքելոց· Օրհ· Ի յանսասման ծո·
Թարգմնչց· Օրհ· Որք զարդարեցին·[1]
(Հէ) Ցնծացէք այսօր ազգ·
Ցվկմ և Աննայի· Օր· Որ նախնեաց
Հ· Որ ի վերայ քերովբէից·
Տ· Առաւօտ խաղաղութեան
Ա· Անճառելիդ աստուած.
Փ· Թագաւոր փառաց աստուած·
Ձղ· Որ ի բարձունս երկնից·[2]

ծանօթ և յայտնի շարականները (բացի —

---

1. Ծանօթ, վաւերական շարական. տես գ. աւուր կանոնի տակ տպագիր Շարականում:
2. «Այսօր զենար գառն Ա» յայտնի Հարցի·

1. Սարգիս երէցը իւր ցուցակում ընծայում է Ներսէս Շնորհալուն:
2. Տպագ.—Որ ի բարձրութիւնս երկնից·

«Ցնծացէք այսաւր ազգ»)՝ որոնք ըստ վկայութեան Սարգիս երէցի և մեր հին ցուցակների և տպագրուած շարականների ցանկի գրել է մեծն Վարդան պատմագիր:

Սահակ վարդ. Ամատունի.

ՄԵԾԱՑՈՒՍՑԷՔ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒ.

Ա. խումբ.

Բշ. Էյ. [ա] ¹Արարչին արարածոց նորաստեղծեալ սկիզբն աշխարհի՝ աստուածածին ²մարիամ. որ նորահրաշ այսաւր կազմէ զարարածս ի սկզբանէ. աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

Թագաւորին անմահ զաւրաց նորապայծառ երկիր կամաց՝ աստուածածին ³մարիամ. որ զթութեամբն հայրենի մաքրագործէ զորդիս մարդկան. աւրհնութեամբ":

Կենաց և փրկութեան մերոյ քաղցեալ այսաւր որդին քո միածին ⁴թզենեաւն, զմեզ մեր ⁵յարմատոց բացակիզէ. աւրհնութեամբ":

Գշ. Էյ. [բ] Աքանչելի ¹բանին բարձաւղ մարիամ աստուածածին. որ փոխանակ նոյեան տարկին բարձեալ ²բերեր զբոլորից ³կենդանութիւնն. գոհութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք":

Մարմնացեալն ի քէն որդին ճառագայթ փառացն հաւր զմեղուցեալ ազգս մարդկան ջրով և հրով ⁴մաքրազարդեաց. աւրհնութեամբ":

Աշխարհականք լուան պարարտ լուսատուերանցն յաւիտենից. այսաւր ի լուան ձիթենեաց՝ տարեալ զմեզ ³հրաւիրէ յերկինս երկնից. առ նա միշտ բարեխաւսեա վասն անձանց մերոց:

Դշ. Դյ. [գ] Որ խորհրդոցն հայրենի խորհրդարան աստուածածին. լոյսն որ յառաջ քան զյաւիտեանս մարմնով ի քէն առաւ մարդկան. բարձրագոյն բանիւ զքեզ մեծացուցանեմք:

Բանն ի բարձունս բարերանեալ բարձող հիմանց արարածոց՝ ¹այն որ ի քէն ծնեալ մարմնով մանկի այսաւր ի յուղայէ, մեք աւրհնութեամբ երգով ²մեծացուցանեմք:

Յանցաւոր մարդն Եւայի քաւիչ մեղաց աստուածածին. այն որ մատնեաց նմա զինութեամբ բարին այսաւր զորդին քո միածին իսկ ազատեալքս քև զքեզ մեծացուցանեմք:

Եշ. Էյ. [դ] Ի հայրական ծոցոյ ծագեալ լուսոյն եկք արևու աստուածածին մարիամ. որ ¹վեհագոյն երկնից եցոյց այսաւր զխորհուրդ եկեղեցւոյ ի ²վերնատունն խորհրդոյ. աւրհնութեամբ երգով զքեզ մեծացուցանեմք:

³Մարմնացեալն ի քէն արարչագործ բաղկաւք ⁴որդին քո միածին, այսաւր անճառ խոնարհութեամբ ⁵նորոգմամբ ձուլէ ի ջուր զգարշապարս հողեղինաց. աւրհնութեամբ":

Ի յարմատոյն յեսսեայ ⁶ծաղկեալ ծառն կենաց ⁷գթութեամբ հաւր և հոգւոյն, այսաւր բաշխէ առատապէս մահկանացուաց ⁸զանմահական պատուղ. աւրհնութեամբ":

ա. Գտնւում է — ԺԷ 13-ր կրճատ, 110-ա բաց. ԼԲ 117-ա. ԼԷ 111-ր. ՀԳ 22-ա.

1. ԺԷ, ԼԲ, ԼԷ—Արարչին արարածոց նորագործեալ.

2. ԺԷ չիք—մարիամ.

3. ԺԷ չիք—մարիամ:

4. ԺԷ չիք—թզենեաւն:

5. ՀԳ—յարմատոյ:

բ. Գտնւում է—ԺԷ 18-ր կրճատ, 111-ր բաց, ԼԲ 119-ր. ԼԷ 114-ա.

1. ԺԷ—բարի բանին:

2. ԺԷ, ԼԲ—բերեր:

3. ԼԲ—կենդանութեանն:

4. ԺԷ—մաքրագործէ. ԼԲ—մաքրագործեաց:

3. ԼԷ—հրաւիրեաց:

գ. Գտնւում է—ԺԷ 19-ր կրճատ, 113-ա բաց. ԼԲ 121-ր ԼԷ 116-ր:

1. ԼԲ—վասն առ ի քեն. ԺԷ, ԼԷ—վասն որ ի քեն. գրինք այն, հետևելով Գ. տան.

2. ԺԷ—զքեզ մեծացուցանեմք:

դ. Գտնւում է—ԺԷ 18-ր կրճատ. 114-ր բաց. ԼԲ 124-ր. ԼԷ 120-ա:

1. ԺԷ—վերագոյն:

2. ԺԷ—ի վերնատանն:

3. ԼԲ—մարմնացեալ:

4. ԺԷ չիք—որդին քո միածին:

5. ԼԷ—նորոգմամբն ձուլէ ի ջուրս:

6. ԼԷ—ծլեալ:

7. ԺԷ—որ ի դրախտին. չիք—գթութեամբ հաւր և հոգւոյն: 8. ԺԷ—զանմահացորդ:

Ուր. ձյ. ᵉՅահեղ [1]աւուրն [2]ուրբաթու [3]մահուան մեծի կոյս որդւոյն. կայր առ խաչին միջարեկ, մայրն կենաց [4]մեռելոյն. և [5]մեծացուցանէր զորդին իւր աղերսահոս [6]արտասուաւք:

Ահա գաբրիէլ և [7]արեւելեան թագաւորք հրեշտակք խառնեալ ընդ [8]հովիւս և աստղ ծագեալ ի բարձանց, եկայք տեսէք [9]զորդին իմ սպանեալ [10]զանմահն ի ձէնջ քարոզեալ. և այսօրմազին [11]այեափւք մեծացուցէք [12]զմաւրըս զվտանգ:

Յառաջատես Սիմէոնն հնաւրեայ քահանայ ահա սուրն կարծեաց եսպան [13]ի սուզ տարաժամ զմայրս բերկրեալ ուեռեաւք. [14]զի ինև այսաւր յայտնեցին [15]խորհուրդք ի ծածուկ սրտից:

Արարչական զթութեամբ և որդիական գորովով թախանձանաւք տէր յիսուս [16]յանձըն առնէր զմայրն աշակերտին սիրելւոյ, հաստատելով [17]զսիւն [18]աշխարհիս պարատանաւք [19]սրբուհւոյն:

[20]Արարածոցս բնութիւնք ողբակցելով տիրամաւրն արջնազգեցեալ խաւարաւ և դողալով գոչէին. [21]աղաչանաւք [22]սրբուհւոյն խնայեա ի մեզ քրիստոս անմահ [23]թագաւոր:

Տր. ձյ. ᵍՅորժամ ի հող մահու իջանէր անմահ զաւրաց թագաւորն. և դողալով սարսեցին արարածոցս հիմունք, և մեծացուցանէր մայրն աստուծոյ [1]զաշխարհահանացս [2]զվտանգն:

Յովսէփ և Նիկոդիմոս իսրայէլի [3]փառաւորք, ողորմեցարուք մաւրս միածնի մեռելոյ. և մեծացուցեալ զերախափս զիք զիս ընդ որդւոյն իմոյ սիրելւոյ:

Ճշմարտապէս խոստումն ուեռեաց [4]արդէն էառ զկատարումն. և միածինն իմ չոգաւ շահապետ դժոխոց և զերեզմանաց թագաւոր. [5]և մեծացաւ մայրս բերկրեալ ի փառըս որդւոյն սիրելւոյ:

Ահա տուն յակոբայ և աթոռ դաւթի արքայի աստուածընկալ գերեզման և լուսոյն մեծի [6]աւթարան. ընկալ զիս առ տէրդ իմ դշխոյ յաջմէ արքայի:

Աստուածածին մարիամ տիեզերաց ցընծութիւն, աղբիւր քո սուրբ արտասուաց սրբեացէ զանձինս մեր ի մեղաց. [7]և ուրախալից բերկրանաւք տեսցես դու զորդին քո աստուածապէս յարուցեալ:

ե. Գտնուած է—Ա 109-ա ԺԷ 20-ա կրճատ. 116-բ բաց. ԽԲ 157-ա. ԽԴ 112-բ. ԼԲ 131-բ. ԼԷ 123-ա. ԼԹ 117-ա. Խ 107-բ. ԿԴ 768. ԿՋ 108-ա. ՀԴ 91-բ. № 372. 27-ա Բաղ. Հրկնց.

1. ԼԷ. Խ, ԿՋ—աւուր. ԽԲ—յաւուր. ԿԴ—յաւուրն:

2. Ա—ուրբաթու. Մնացեալքն—ուրբաթուն:

3. ԺԷ—մահուամբ:

4. Ա—մեռելոց, ԿԴ—մեռելոյ:

5. ԿԴ—մեծացուցանէ:

6. ԼԲ—վտակաւ, ԼԷ—արտասուօքն:

7. ԽԲ—յարեւելեանն:

8. Ա, ԺԷ, ԽԲ, ԽԴ, ԼԹ, Խ, ԿԴ, ՀԴ—հովիւսն:

9. Ա. ԽԴ, ԼԲ, ԼԷ, ԼԹ. ԿԴ, ԿՋ, ՀԴ—զորդին իմ. Խ—զորդին իմ արդ:

10. ԺԷ, ԼԲ, ԿԴ—զանմահն:

11. ԽԲ—աղերսաւք:

12. ԺԷ, ԽԲ. ԼԹ, ԿՋ—զմօրս վտանգ. Խ—զմօրս վտանգի:

13. ԼԲ չիք—ի:

14. ԺԷ—զի ինեւ յայս". ԽԲ—յինեւ յայս". ԼԲ, ԼԷ, ԼԹ, Խ, ԿԴ—զինեւ այսօր յայս".

15. ԼԲ—ի խորհրդոց ի բազում սրտից. ԿԴ—ի խորհրդոյ ի ծածուկ սրտից:

16. ԽԴ. Խ—յանձն առնէր, որք մեք փոխեցինք—յանձն առնէր. Մնացեալքն—յանձնէր:

17. ԺԷ—զսիւն:

18. Ա, ԺԷ, ԽԴ, ԼԲ, ԿԴ, ԿՋ, ՀԴ—աշխարհի:

19. ԼԲ—ծննդին:

20. Ա, ԺԷ, ԽԲ, ԿԴ, ԿՋ—արարածոց բնութիւն. ԽԴ, ԼԹ, Խ, ՀԴ—արարածոց բնութիւնն:

21. ԺԷ, ԽԲ պաղատանօք:

22. ԼԷ—սրբուհւոյ:

23. ԿՋ, ՀԴ—թագաւորն:

գ. Գտնուած է—ԺԷ 20-ա կրճատ. 125-ա բաց. ԼԲ 136-ա: № 372. 27-բ Բաղ. Հրկնց.

1. ԼԲ—զաշխարհականաց:

2. ԺԷ—վտանգս:

3. ԼԲ—դասաւորք:

4. Ձեռ.—բէ արդէն:

5. ԼԲ—եւ մեծացեալ բերկրեալ:

6. ԼԲ—աթոռան:

7. ԺԷ չիք ցվերջն.

ա ՄԵԾԱՑՈՒՍՑԷՔ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹՈՒ ԵՒ ԶԱՏԿԻ.

Բ. խումբ.

Բշ. Ճյ. Եղեւ բանն որ ի վաղուց հող[ւ]ոյն որբո[յ] առողեալ եւ զաւրութեամբ բարձրելոյն հովանաւորեալ. ծառն կենաց ի քէն ընդկեցաւ անմահական պտղովն լցեալ. որ փոխանակ մահացու պտղոյն կենաց կերակուր մեզ պարգեւեցաւ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ բարեբանեմք Տիրամայր. լեր մեզ բարեխաւս առ ծնեալդ ի քէն:

Ցնծանալեացն աւրհնութեամբ պատուեալ եւ ի զգալեացս երկրպագութեամբ միշտ փառաւորեալ. որ զարարիչն ամենեցուն ծնար ի հնութենէ մեղաց զմեզ նորոգել. զնախահայրն յանիծիցն փրկեալ եւ զնախամայրն ի ցաւոց երկանց ազատեալ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ":

Զաստուածա[յ]ին զաւրութիւնն՝ մարեամ յիսուս որդին քո եցոյց ի ճանապարհին բեթանիա. զանպտուղ թզենին չորացոյց. զաշակերտսն զարմացոյց եւ մեծ սքանչելիս մեզ եցոյց. զմեղս մեր ջնջել եւ արդարութիւն մեզ շնորհել. զիշխանութիւն մահու բառնալ եւ մեզ անմահութիւն պարգեւեալ. նոր աւրհնութեամբ զքեզ':

Գշ. Ճյ. Երկինք յերկրի մարիամ արեգական արդարութեան աթոռան. փեսայն երկնաւոր յառագաստէ քո ելեալ, զճանապարհս կենցաղոյս հզաւրապէս ընթացեալ, յաթոռ փառաց յերկինս ընդ աջմէ հաւր նստեալ ի քէն մարմնովն առեցեալ. անդադար զքեզ բարեբանեմք Տիրուհի. լեր բարեխաւս առ տէր վասն անձանց մերոց:

Յորժամ թագաւորն փառաց յերկնից եկեալ է. եւ ձայնք իմանալի փողոյն զաշխարհս նորոգէ. ի քնոյ մահու զամենեսեան զարթուցանել, զաւանդ պատուիրանին ի ծառայիցն խնդրել եւ զկուսանսն փառեալ լապտերաւք պատրաստել. արի՛ք ելէք ընդ առաջ ահա [1]հարսամբն փեսայն գայ պայծառ ջահիւք մըտանել ընդ փեսային յառագաստ հարսնարանին. անդադար զքեզ բարեբանեմք Տիրուհի. լեր բարե":

Աղաչեմք զմայրդ անմահ արքա[յ]ին լինել մեզ բարեխաւս յաւիտենական ահեղին. վառել ի հոգիս մեր զլոյսն երկնա[յ]ին եւ զուարթերես զիմաւք հանդիպիլ քո[յ]ոյ միածնիդ, ընդ երկնաշահ քանքարացն լսել զձայն աստուածա[յ]ին, եկայք աւրհնեալք հաւր իմո[յ] ժառանգեցէք պատրաստեալ ձեր տեղին. անդադար զքեզ բարեբանեմք Տիրուհի. լեր բարե":

Դշ. Գյ. Լոյսն արարչական ի չորրորդ աւուր ի տարրէ արար ամենայն լուսոյն եղական, նոքաւք լոյս ծագել յաշխարհս եւ լինել տունջեան եւ գիշերոյ իշխան. եւ ի նոյն աւուրս իմանալի լոյսն ի հաւրէն իւր մարմին կազմէր ի քէն մարիամ, լուսաւորել ոչ զաշխարհ [2]զգալի, այլ զիմանալի հոգիս մարդկան. [3]զմայրդ լուսոյ մեծացուցանեմք, լեր մեզ բարեխաւս առ լոյսն անմատո[յց]:

Ի չորրորդ [4]դարուն առ աբրահամ հրեշտակաւք Աստուած խոնարհեալ, եւ ի մեռեալ արգանդէն սառա[յ]ի զխոստակայ ծնունդն աւետեաց. ի չորրորդ աւուր գաբրիէլ աստուծոյ ծնունդին ողջոյն մատուցեալ, անսերմն յղութեամբ ի կոյս արգանդէդ զմարմին ծընունդն գուշակէր. լինել նոր ադամ փոխանակ հնոյ անդամա[յ]ն, շնորհել զթողութիւն պարտեացն նորա. զմայրդ լուսոյ մեծացուցանեմք, լեր մեզ բարե":

Ի պատկեր աւետեաց աւուրն արծաթսիրութեամբ յուդա[յ]ի մոլեալ, զիւր զմեծ զվարդապետն ընդ երեսուն արծաթո[յ] հրէիցն ի մահ մատնէր. զի որպէս աւետեաւք ընդ դուռն արգանդին յաշխարհ մտեալ ծնընդեամբ, մատնութեամբ ընդ դուռն մահուն ի դժոխս իջցէ մահուամբ, եւ կենդանեացս ա-

ա. Մեծացուցէքս գտնւում են միայն Ժէ. Շարականում որոց կրճատ ձեռ. տես 13-ր 23-ր. եւ բաց ձեռ. 109-ր-126-ա:

1. Ձեռ.—հարսեամբն:

2. Ձեռ.—զգալի:

3. Ձեռ.—զմայրն:

4. Ձեռ.—դարոյն:

ւեառպանեալ՝ նոյն և մեռելոցն երթալ քարոզեաց. զմայրդ լուսոյն մեծացուցանեմք, լեր մեզ բարե՛՛:

Նշ. ՁՅ. **Մ**այր լուսոյ աստուածածին անճառելի լուսոյն ծագման որ ի Հօրէ առաքեցաւ յօրովայնի քում բնակեցաւ. անճառապէս ի քէն ծնաւ, կաթամբ կուսից կերակրեցաւ. զքեզ անդադար բարեբանեմք մայր լուսոյ աստուածածին, լեր մեզ բարեխօսու առ քո միածինդ:

Յերուսաղէմ այսօր եկեալ ի վերնատունն բազմեցաւ, ծառա[յ]ապէս խոնարհեցաւ և աւրինակ մեզ զայն տուեալ՝ զաշակերտացն ոտս լուանայր զճանապարհս յերկինս ուղղեալ. զքեզ անդադար բարեբանեմք մայր լուսոյ աստուածածին, բեր մեզ բարե՛:

Զհացն կենաց ի ձեռս առեալ և զբաժակն ուրախարար՝ զՀարքն իւր գոհանայր, բեկեալ տայր աշակերտացն. առէք կերայք այս է մարմին իմ և արիւն. և յիշատակ մահու իմոյ զայս արարէք մինչ ի գալուստն իմ միւսանգամ. զքեզ անդադար բարեբանեմք մայր լուսոյ աստուածածին, լեր մեզ բարե՛՛:

Ուր. ՁՅ. **Ո**վ տիրամայր տրամութեամբ տխրեալ վասն անպարտ չարչարանաց քո միածնիդ. զի տեսեր զնա ի խաչ բարձրացեալ և բեւեռւք պնդեալ. արերսուն ջուր խառնզիւր ըմպելոյ՝ արբուցին նմա քացախ և լեղի բղխուզին արբերն ադենին. և տալով նոցա ի վիմէն զվտակըն բարի. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել զմեզ ի մեղաց. երկրպագութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Աչա լցաւ բան քո Սիմէոնի, աչա սրով սիրտս խոցոտի. զի զքառասնաւրեայ մանուկն՝ որ ի քէն ծնեալ, Հանդերձեալ է մեռանել վասն ազգի մարդկան. և յայտնի տեսանեմք խոցումն տիզի և ազիք բեւեռաց ի ձեռս և յոտս սորա. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել զմեզ ի մեղաց. երկրպագութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Ողբակցեալ մարդ արարչին արարածք ամենայն սգալով կոծէին. և լուսաւորացն տեսեալ զաէրն ի խաչին՝ պատկառեալ քաւզով սուսերաւ ծածկէին՝ պայծառացեալ յիններորդ ժամուն, նշանակելով զմահ և զյարութիւն մարմնո(յ) արարչին. աղաչեա զխաչեալ քո զորդիդ մաքրել զմեզ ի մեղաց. երկրպագութեամբ զքեզ մեծացուցանեմք:

Ճր ՁՅ. **Ա**ստուածածին ի շնորհէն [5] կիրք անսպառնութեամբ սրովբէ. էակցին ի քէն յերկրի հարսնացեալ մայր սուրբ. այսաւր միշտ տանեմք զյիսու՛ի որդ(ւ)ոյ քո զթագուհն յերկրի:

Այսաւր ցնծա հրաշացուցիչն որդին քո առ հօգիսն՝ որք առ ի քէն սիրեալքն էին զծառայութեան կայ կրէին. այսաւր փրրկեալքո ի փրկչէն մերմէ աւրհնեն զմայրդ իւր սուրբ:

Անքննին հաւր որդին քննի Աստուած ի քէն յերկրի կուսական քո ծննդեամբ. զքեզ միշտ աւրհնեմք մեծացուցանելով զկոյսդ աստուածածին:

ԶԱՏԿԻ.

Տէ: **Մ**այր խաչեցելոյն տրամեալ մարիամ. աչա ցնծա և զուարճացիր քանզի յարեաւ աստուածարար այսաւր որդին քո միածին, փրկելով զիւր զարարածս. զքեզ մեծացուցանեմք որ աւրհնեալդ ես ի կանայս:

Երկնաւոր թագաւորին թագեցելոյ մայրդ թախծեալ, այսաւր բերկրեա ուրախութեամբ. քանզի յաղթողն զաւրութիւն կոխեաց զթագաւորութիւն մահու և դժոխոց՝ յառնելով ի մեռելոց. զքեզ մեծացուցանեմք՛՛:

Կուսութեամբ կնքեալ ծնաւղ միածնիդ, նորահրաշ քեզ աւետիս. քանզի անդրանիկն մեռելոց կնքեալ վիմով այսաւր յարեաւ, զհոգիս մարդկան ի ձեռս աստուծոյ հաւր կրնքելով. զքեզ մեծացուցանեմք որ օրհնեալդ՛՛:

(Կը շարունակուի.)

5. Ձեռագրում այսպէս «կիրք»